

Zdjęcie
nie dostępne
w wersji
internetowej

Fotografia pochodzi z kolekcji negatywów szklanych odnalezionej w 2010 r. w Lublinie, w kamienicy przy Rynku 4. Odkrycie miało miejsce podczas remontu budynku. Od 2012 r. kolekcja znajduje się w depozycie Archiwum Fotografii Ośrodka „Brama Grodzka – Teatr NN”. Według dotychczasowych ustaleń prawdopodobnym autorem zdjęć jest Abram Zylberberg.

A photograph from the collection of glass plates discovered in 2010 during a renovation of the house at 4 Rynek Street in Lublin. Since 2012 the collection has been kept in the Photo Archive of The “Grodzka Gate – NN Theatre” Centre. Abram Zylberberg is believed to be their author.

PATRYCJA WOŁYŃCZUK

SPÓŁECZNOŚĆ ŻYDOWSKA W LUBLINIE W OKRESIE 20-LECIA MIĘDZYWOJENNEGO W ŚWIETLE KSIĄG METRYKALNYCH – ZARYS PROBLEMATYKI INTER-WAR LUBLIN JEWS BASED ON REGISTRY BOOKS AND OTHER DOCUMENTS – OUTLINE OF ISSUES

Kwestia danych antropomicznych obejmujących lubelską społeczność żydowską w okresie 20-lecia międzywojennego nie doczekała się należytego opracowania. Materiał źródłowy, jakim są księgi aktów cywilnych z lat 1918-1939, obejmuje zagadnienia nadawania imion i dziedziczenia nazwisk, wykaz praktykowanych zawodów oraz kwestię intercyz zawieranych podczas małżeństwa. Księgi mojżeszowe to ponad 35 000 danych osobowych. Na potrzeby niniejszego artykułu zostały wykorzystane informacje z 1918, 1930 oraz 1939 roku, co pozwoliło pokazać zmiany, jakie zaszły na przestrzeni kilkudziesięciu lat.

Na komplet żydowskich ksiąg metrykalnych z każdego roku w okresie 20-lecia międzywojennego składają się trzy osobne woluminy: *Akty urodzenia wyznania mojżeszowego* (AUWM), *Akty ślubów wyznania mojżeszowego* (AŚWM) oraz *Akty zgonów wyznania mojżeszowego* (AZWM), których kopie są przechowywane w archiwum Urzędu Stanu Cywilnego w Lublinie. Warto zaznaczyć, że USC posiada jedynie duplikaty oryginałów, które zaginęły w czasie II wojny światowej.

Anthropometrical studies of the Jews living in Lublin in the interwar period have never been extensive or complete. The registry books from 1918-1939 provide source material for studies concerning name giving, inheriting surnames, professions and prenuptial agreements and in total include over 35,000 personal data units. This text utilises the information from documents made in 1918, 1930 and 1939, which allows us to present the changes occurring over the decades.

An annual set of Jewish registry books from the interwar period consists of three separate volumes: *Jewish birth records* (JBR), *Jewish marriage records* (JMR) and *Jewish death records* (JDR). Their copies are stored in the archives of the Registry Office in Lublin. It is important to point out that the documents in the institution are actually copies of the originals, which perished during the war.

Birth records contain the following information: name and surname of the born child, names, surnames and ages of parents, father's profession and his address. If there was no

Akty urodzeń zawierają następujące dane: imię i nazwisko nowonarodzonego dziecka, imię, nazwisko i wiek obojga rodziców, zawód ojca oraz adres jego zamieszkania. W przypadku braku danych dotyczących ojca dziecka, podawano zawód matki. Ciekawy jest sposób podkreślenia faktu, iż dziecko zostało urodzone przed ślubem lub pochodzi ze związku pozamałżeńskiego. W tym przypadku urzędnik dodawał wzmiankę o ewentualnym zawarciu związku po narodzinach potomka lub pozostawaniu w związku nieformalnym. Każda notka rozpoczynała się frazą „Działo się to w mieście Lublinie”, po czym wpisywano dokładną godzinę stawienia się ojca lub kogoś z rodziny w obecności dwóch świadków (podawano ich dane osobowe i adres zamieszkania). Zapis metrykalny podpisywała zgłaszająca się osoba, świadkowie oraz prezydent miasta Lublina (obok podpisu zawsze znajdowała się jego pieczęć). Znaczna część interesantów była niepiśmienna, co skrupulatnie odnotowywano¹. Bardzo wysoki odsetek lubelskich Żydów nie potrafił pisać ani czytać w języku jidysz, a tym bardziej w języku polskim. Według danych ze spisu powszechnego z 1921 roku, spośród 37 337 mieszkających w Lublinie wyznawców religii mojżeszowej aż 15 860 (42,5%) było analfabetami (*Pierwszy powszechny spis... 1927*). Akty urodzeń wyznania mojżeszowego z pierwszych lat po odzyskaniu przez Polskę niepodległości charakteryzują się specyficzną cechą, która nie zanikła także w późniejszych księgach. Informacje o urodzeniach były notowane nawet z kilkuletnim opóźnieniem, co wynikało z kilku czynników: trudnego okresu wojennego, braku prawnego przymusu rejestracji, będącego skutkiem niejednorodnych przepisów prawnych, oraz niskiej świadomości samych interesantów. Bardzo częstym zjawiskiem było rejestrowanie kilku członków rodziny podczas jednej wizyty, w związku z tym na przykład księga z 1918 roku obejmuje zarówno osoby urodzone faktycznie w tym roku, jak i te mające wówczas kilka lub kilkanaście lat – najstarsza zanotowana osoba urodziła się w 1899 roku. Na jednej karcie znajdują się cztery metryki urodzeń, zaś księgi nie mają indeksów na końcu tomu.

data about the father, mother's profession was given instead. If a child was born before the wedding or out of wedlock, the city official added information whether the parents eventually got married after the birth or still lived in informal relationship. Each such note begins with "This happened in the city of Lublin," followed by the time of the father's (or another family member's) arrival. He was required to bring two witnesses, whose personal details and address were written down. The birth record was signed by the petitioner, the witnesses and the president of the city of Lublin, whose signature was always next to his stamp. The majority of petitioners were illiterate, which was also noted down.¹ A large percentage of Lublin Jews could not write or read even in Yiddish, much less in Polish. The 1921 general census shows that among the 37,337 Lublin Jews, 15,860 (42.5%) were illiterate (*Pierwszy powszechny spis... 1927*). The Jewish birth records made soon after Poland regained its independence display an interesting characteristic, which does not vanish in later tomes. The information about births was recorded with even a few years' delays, which was a result of a number of factors: difficulties of war, low awareness of petitioners, and the lack of legal obligation to register,

1| Podawano informację, iż dana osoba nie potrafi czytać ani pisać, jednakże nie zaznaczano, o jaki język chodzi. Istnieje duże prawdopodobieństwo, że Żyd potrafił pisać i czytać w jidysz, a nie potrafił się podpisać po polsku.

1| Although the information whether a petitioner can read and write was recorded, we do not know which language it referred to and it is quite likely that a Jew could read and write in Yiddish, but not in Polish.

Standardowy akt ślubu zawierał następujące informacje: imię i nazwisko duchownego udzielającego ślubu, który jednocześnie zgłaszał fakt zawarcia związku, imię i nazwisko narzeczonych wraz z wiekiem podanym wedle aktu urodzenia oraz dane personalne dwóch świadków potwierdzających zawarcie małżeństwa. Standardowo informowano także o odbyciu obowiązkowych, trzykrotnych zapowiedzi w synagodze oraz o braku pokrewieństwa między młodymi (określanego formułą „tawowanie małżeństwa nie zaszło”). Część aktów ślubnych, w przypadku niepełnoletności jednego lub obojga nowożeńców, zawiera wzmiankę o ustnym zezwoleniu jednego z rodziców na zawarcie małżeństwa. Generalnie tradycja żydowska popierała młodo zawierane małżeństwa, jednakże by do tego doszło, przyszły mąż musiał spełnić warunki obejmujące: zapewnienie mieszkania, utrzymanie i opieki, co potwierdzano w ślubnej *ketubie*, czyli kontrakcie małżeńskim (Kameraz-Kos 1997). Ponadto w akcie ślubu znajdowały się także informacje o wykonywanym przez pana młodego zawodzie oraz notka dotycząca intercyzy lub jej braku. Jeśli podpisywano ją (intercyzę) przed zawarciem małżeństwa, to zawsze podawano, gdzie i kiedy została prawnie zatwierdzona. Podobnie jak w przypadku ksiąg urodzenia, tak samo w księgach ślubów występował problem braku podpisów interesantów pod sporządzonymi aktami. Księgi nie mają końcowych indeksów osobowych.

Księga zgonów lubelskich Żydów na pojedynczej karcie zawiera 6 aktów zgonu opisanych wedle następującego schematu: imię i nazwisko osoby zmarłej, miejsce zgonu, wykonywany zawód i wiek w chwili śmierci, dane rodziców oraz owdowiałego małżonka. W przypadku osób samotnych lub nieznanymi, zwykle nie podawano wieku. W wielu przypadkach ten sam adres dotyczył zarówno miejsca zamieszkania, jak i śmierci. Wyjątek stanowiły miejsca opieki zdrowotnej lub społecznej, takie jak: szpitale (zarówno żydowskie, jak i te prowadzone przez chrześcijan), przytulki oraz ochronki. W Lublinie do czasu wybuchu II wojny światowej funkcjonowały cztery miejskie szpitale: Św. Jana Bożego, Św. Józefa, Św. Wincentego à Paulo, Szpital Dzieciątka Jezus; działał też szpital żydowski przy ul. Lubartowskiej, który miał 100 miejsc na pięciu oddziałach

which itself was a product of an incoherent legal system. It was very common to register several family members during one visit, so for example the volume from 1918 includes information about the people who were actually born that year, as well as about those who in 1918 were already in their teens – the oldest registered person was born in 1899. A single page held four records and the volumes lack any indexes at the end.

A standard marriage certificate had the following information: the name and surname of the rabbi presiding over the wedding (who also reported the fact to the authorities), the name and surname of the couple, including their age (after their birth certificates) and personal details of two witnesses. Usually there was also information that three obligatory readings of the banns took place in the couple's synagogue, as well as a note that the bride and groom were unrelated (to use the exact words, "there were no obstacles barring the marriage"). If one or both of the newly-weds were minors, the parents had to give their consent, which was sometimes noted on the marriage certificates. Generally speaking, Jewish tradition supported young marriages, but first the future husband had to fulfil several conditions, like providing accommodation and being able to support his family, which was confirmed in a *ketubah*, or a prenuptial agreement (Kameraz-Kos 1997). Additionally a marriage certificate provided information about the groom's profession and whether there was a prenuptial agreement or not. If such an agreement was made prior to the wedding, there was information where and when it was signed. Similarly to birth certificates, marriage records also sometimes lack signatures of petitioners, for the same reasons. The volumes also lack indexes.

(Gładysz 1995: 167). O śmierci informowali najczęściej członkowie rodziny zmarłego lub dwaj świadkowie z bractwa pogrzebowego Chewra Kadisza. Znalazłam także kilkanaście przypadków, gdy zgon zgłaszali pracownicy Szpitala Św. Jana Bożego przy ulicy Bonifratskiej 3. Dotyczyło to najczęściej żebraków i osób samotnych zmarłych w tymże szpitalu. W księdze zgonów podpisywano się bardzo rzadko, najczęściej świadkowie „przekonywali się naocznie o zejściu” i informowali o tym urzędnika. Niestety, na próżno szukać przyczyn śmierci, zwłaszcza w przypadku małoletnich. Prawdopodobnie wiązało się to z ogólnymi złymi warunkami higienicznymi, niedożywieniem oraz chorobami, jakie systematycznie nawiedzały ubogich mieszkańców miasta.

Tab.1. Liczba aktów w wybranych żydowskich księgach metrykalnych USC w Lublinie z lat 1918, 1930 i 1939.

Table 1. The number of records in selected Jewish Registry Books in Lublin; years 1918, 1930, 1939.

	1918	1930	1939	Łącznie / Total
<i>Akty urodzenia / Birth certificates</i>	1280	1034	673	2987
<i>Akty ślubu / Marriage certificates</i>	270	230	197	696
<i>Akty zgonu / Death certificates</i>	1147	480	603	2230

A volume with Jewish death records holds 6 death certificates per page, organised according to the following order: the name and surname of the deceased, place of death, profession and age, details concerning the parents and widow or widower. The age of unknown or single people was usually omitted. In many cases there was the same address for the place of residence and death, although there were exceptions, i.e. social or health care centres like hospitals (both Jewish and Christian), poorhouses and orphanages. Until the war, there were four city hospitals in Lublin: St. John of God, St. Joseph, St. Vincent de Paul, Child Jesus, there was also a Jewish hospital in Lubartowska Street, with 100 beds on 5 wards (Gładysz 1995: 167). Usually family members or two witnesses from a chevra kadisha organisation reported the death. I also found several cases when it was done by the employees of St. John of God hospital from 3 Bonifratska Street, the deceased being usually beggars or lonely people who died in the hospital. Signatures are very rare, usually witnesses “saw someone die” and informed an official about that. Unfortunately, causes of death were not noted down, probably due to generally bad health conditions, malnutrition and diseases common in the deprived areas of the city.

Legal regulations

The Napoleonic Code (1808) defined the rules and obligations regarding the natural movement of people in the Lublin area. In 1825 the Viceroy of the Kingdom of Poland issued an edict which obligated rabbis to make detailed records of Jewish births, marriage and deaths (Woronczak 2004). Within eight days of a birth, wedding or death, a petitioner was supposed to arrive, with two witnesses, at a registry office and sign a relevant document. However, in the interwar

Prawne regulacje rejestracji stanu cywilnego

Obowiązek rejestracji prawnej ruchu naturalnego mieszkańców obecnej Lubelszczyzny wyznaczył Kodeks Napoleona z 1808 roku, a następnie postanowienie Namiestnika Królestwa Polskiego z 1825 roku, na mocy którego wszelkie obowiązki związane z prowadzeniem ewidencji narodzin, ślubów i zgonów osób wyznania mojżeszowego miał pełnić rabin (Woronczak 2004). W terminie ośmiu dni od narodzin, zgonu lub zawarcia związku małżeńskiego osoba chcąc spisać akt stanu cywilnego wraz z dwoma świadkami powinna się zgłosić do urzędnika w celu sporządzenia stosownego dokumentu. Od momentu ukonstytuowania się II Rzeczypospolitej aż do pierwszego stycznia 1946 roku nie istniał jednolity dokument prawny dotyczący rejestracji urzędowej. W materii tej obowiązywały różnorodne przepisy i systemy rejestracji stanu cywilnego, które zostały przyjęte jako porozbiorowa spuścizna. „Uprawnienia w tym zakresie mieli zarówno urzędnicy świeccy, jak i duchowni różnych wyznań, co powodowało, że w niektórych rejonach kraju obowiązywała rejestracja świecka, w innych zaś wyznaniowa lub mieszana” (Czajkowska, Pachniewska 2001: 15). Dopiero dekret państwowy z dnia 25 września 1945 roku ujedynolcił i rozpowszechnił świecką rejestrację stanu cywilnego, obowiązującą na terenie całego kraju.

W Lublinie, należącym od 1815 roku do Królestwa Kongresowego i następnie do zaboru rosyjskiego, aż do 1946 roku obowiązywał kodeks cywilny Królestwa Polskiego z 1825 roku, na mocy którego świecką rejestrację wyznaniową prowadzili duchowni danego wyznania. W przypadku

Poland, right until 1st January 1946 there was no uniform legal act concerning official registration, but various regulations and systems were in use, inherited and accepted as post-partition legacy. “Both lay officials and clergy could do it, which led to the situation, where in some areas of the country secular registration applied, and in other – religious or mixed.” (Czajkowska, Pachniewska 2001: 15) The official edict from 25th September 1946 finally uniformed and popularized secular registration, making it official throughout the country.

In Lublin, which since 1815 was in Congress Poland and later under Russian rule, the civil code from 1825 was in effect until 1946. It stated that secular registration of religious groups was to be conducted by the clergy of a given group. In the case of marriages, since 1836 a tsar’s edict was in effect, which restored religious forms of marriages and introduced obligatory bans for Roman Catholic, Orthodox, Unitarian and Evangelical churches (Korobowicz, Witkowski 2009). However, the edict did not mention any rules concerning the Jewish faithful. During WWI, in 1915 Lublin was taken over by the Austrians, who introduced universal, equal civil rights, while marriage (and possible divorce) could have a triple nature: secular, religious or mixed.

Traditional Jewish anthroponomy and its instances in Lublin in selected years of the interwar period

Name is an identification category, which represents people outside, i.e. in their environment and culture, and thus it is burdened with evaluative perspective (Kaleta 1998). Names have significant cultural and symbolic functions, thus when giving them people usually emphasise positive connotations desired by the parents: a Jew would not name his son Haman (in the Book of Esther a persecutor of Jews), Lucifer (God’s antagonist in the Bible) or Cain (who committed fratricide), since all these names are directly connected to negative characters who opposed the basic rules of Judaism.

Religious Jews used two names: one, officially recorded in state documents (Hebrew קניוי [kinui], which means “nickname”) was used everyday; the other, Hebrew, was given at the

ślubów od 1836 roku obowiązywał ukaz carski, który przywrócił religijne formy małżeństwa oraz wprowadził obowiązek dokonywania zapowiedzi przez duchownych następujących wyznań: rzymskokatolickiego, prawosławnego, unickiego i ewangelickich (Korobowicz, Witkowski 2009). Ukaz nie wspominał o przepisach obowiązujących wyznawców religii mojżeszowej. W wyniku działań wojennych w 1915 roku Lublin znalazł się pod okupacją austriacką, która wprowadziła powszechność i równość praw cywilnych, w związku z czym małżeństwo, podobnie jak ewentualny rozwód, mogło mieć trojaki charakter: świecki, wyznaniowy lub mieszany.

Tradycja antroponimii żydowskiej oraz jej lubelskie realizacje w wybranych latach 20-lecia międzywojennego

Imię jest kategorią nazewniczą, która reprezentuje człowieka na zewnątrz, czyli w danym środowisku i kręgu kulturowym, przez co jest uwikłane w wartościowanie (Kaleta 1998). Imię pełni szczególną funkcję kulturoznawczą i symboliczną, przez co przy jego nadawaniu kładzie się nacisk na to, czy wywołuje pozytywne skojarzenia i niesie ze sobą pożądane przez rodziciela konotacje: Żyd nie nazwie swego syna Haman (prześladowca narodu wybranego z Księgi Estery), Lucifer (biblijny antagonistą Boga) ani też Kain (bratobójca), ponieważ imiona te bezpośrednio wiążą się z pejoratywną postacią występującą przeciwko podstawowym nakazom religii judaistycznej.

Religijni i pobożni Żydzi posługiwali się dwoma imionami: oficjalnie zapisanym w państwowych dokumentach urzędowych (hebr. כִּינוּי [*kinui*], oznaczającym dosłownie „przydomek”), którego używano w życiu codziennym wśród społeczeństwa danego kraju oraz drugim, hebrajskim, nadawanym podczas obrzezania, którym Bóg wezwie do zmartwychwstania w czasach ostatecznych. Izydora Dąbska podkreśla, że imię jest „jednym z czynników uwydatniającym tożsamość zmieniającego się w czasie indywiduum” (Dąbska 1949: 252), bowiem trwa ciągle mimo zmian cech charakteru nosiciela, w pewien sposób nieustannie ewokując tożsamość. To właśnie wspomniane imię hebrajskie jest używane we wszystkich obrzędach religijnych i często

circumcision and God would use it to call the Jew forth during end times. Izydora Dąbska emphasises that “names are one of the factors that highlight the identity of an individual who changes over time” (Dąbska 1949: 252), because names endure their owner’s changing personality and continuously evoke identity. The Hebrew name is used in all religious ceremonies and often differs from the one written down in a birth certificate, because it is a Jewish sacred name of a Son of Israel (Hebrew שְׁמוֹת הַקֹּדֶשׁ [*shem ha-ḳodesh*], or sacred name).

Records from the selected years show that giving the middle name was a common practice: in 1918, 47% of newly born children had a middle name; the situation persisted in 1930 (also 47%); only in 1939 can a slight decrease (2%) in the custom’s popularity be noted. However, since both names were written down in the official records, neither is a *kinui*, but rather two names officially given after birth. Numerous examples show that the middle name was given to both boys and girls: Złata Necha, Julian Maurycy, Golda Fajga, Szajnila Nechama, Luba Gołda Rachela, Aleksander Samuel, Wolf Zelig, Mendel Abram, Czarna Debora, Maurycy Michał, Mardocheusz, Kalonimus, etc. There are only isolated examples of nicknames recorded in birth or death records, for example: Munysz Michał vel Maurycy, Moszek Jankiel vel Mowsz, Roza vel Róża, Mala Pesa vel Pasa.

Moshe Altbauer emphasised the importance of introducing Polish administrative terms into Jewish documents (Altbauer 2002). A similar relation is visible in the case of names,

będzie się różniło od tego zapisanego w metryce urodzenia, jest bowiem świętym, żydowskim imieniem syna Izraela (hebr. שְׁמוֹת הַקֹּדֶשׁ [*shem ha-ḳodesh*] oznaczającym „imię uświęcone”).

Akty metrykalne z wybranych lat potwierdzają popularność nadawania drugiego imienia: w 1918 roku 47% nowonarodzonych dzieci posiadało drugie imię, sytuacja ta nie zmieniła się także w 1930 roku (również 47%), dopiero w 1939 roku zarejestrowano niewielki, 2% spadek popularności nadawania drugiego imienia. Należy jednak mieć na uwadze, iż skoro obydwie imiona zostały odnotowane w aktach metrykalnych, nie można w tym przypadku mówić o *kinui*, lecz o dwóch imionach oficjalnie nadanych kilka dni po narodzinach. Nie ma podziału ze względu na płeć, drugie imię nadawano zarówno chłopcom, jak i dziewczynkom, co potwierdzają liczne przykłady: Złata Necha, Julian Maurycy, Golda Fajga, Szajnila Nechama, Luba Gołda Rachela, Aleksander Samuel, Wolf Zelig, Mendel Abram, Czarna Debora, Maurycy Michał, Mardocheusz, Kalonimus i inne. O posługiwaniu się przydomkiem zamiast oficjalnym imieniem można mówić jedynie w przypadku pojedynczych wzmianek odnotowanych w księgach narodziń i zgonów, takich jak: Munysz Michał vel Maurycy, Moszek Jankiel vel Mowsz, Roza vel Róża, Mala Pesa vel Pasa, niemniej są to dane efemeryczne.

Mosze Altbauer w swoich pracach podkreślał istotę zjawiska polegającego na wprowadzaniu polskich terminów administracyjnych do dokumentacji żydowskiej (Altbauer 2002). Podobną zależność można zaobserwować w przypadku imion, niemniej dotyczy ona procesów obejmujących wprowadzanie antroponimów żydowskich do języka polskiego (wszystkie przytoczone przykłady pochodzą z lubelskich ksiąg metrykalnych):

1. Transliteracja imienia bez zmian, dokładnie tak, jak brzmi ono w hebrajszczyźnie, np. Naftali, Dawid, Josef, Jona, Kalman, Nechama, Aria, Lea, Jehuoshua;
2. Tłumaczenie imienia na język polski z niewielkimi zmianami, np. Samuel (hebr. Szmuel), Daniel (hebr. Danijel), Rafał (hebr. Rafael), Michał (hebr. Michael), Izrael (hebr. Jisrael);
3. Zniekształcenie imienia wynikające z zasad gramatycznych języka jidysz oraz stosowania części reguł języka polskiego, przez co imię zachowuje niewielki związek fonetyczno-graficzny wobec

where it focuses on the processes involving the introduction of Jewish anthroponyms into Polish (all the examples come from the Lublin registry books):

1. Transliteration without any changes, exactly like in Hebrew, for example Naftali, Dawid, Josef, Jona, Kalman, Nechama, Aria, Lea, Jehuoshua;
2. Translation into Polish with slight changes, for example Samuel (Hebrew: Shmuel), Daniel (Hebrew: Danyel), Rafał (Hebrew: Rafael), Michał (Hebrew: Michael), Izrael (Hebrew: Yisrael);
3. Names transformed due to Yiddish grammar or some rules of the Polish language, only slightly related phonetically and graphically to the original e.g. Mordko (Hebrew: Mordecai), Chil (Hebrew: Yechiel), Icek (Hebrew: Yitzhak), Chaskiel (Hebrew: Yechezkiel).

Alexander Beider writes about similar differentiation:

1. Full names, stylistically neutral, e.g.: Estera, Debora, Sara, Samson, Jonas, Eljasz, Mordechaj, Efraim, Hadasa;
2. Diminutive forms, used among family members and close friends, e.g.: Mania, Hencia, Sarka, Basia, Icek, Abuś, Zysio, Masza, Sylka, Masia, Eta (Beider 2001).

In time more and more people gave diminutive and shorter forms of names when registering their children. Etymologically one name could have at least three written forms, for example Hebrew (יִצְחָק pronounced “Yitzhak”), Yiddish Yitskhok and Polish Icek. The resulting chaos

oryginału, np. Mordko (hebr. Mordechaj), Chil (hebr. Jechiel), Icek (hebr. Yitskhok), Chaskiel (hebr. Jechezkiel).

Podobne rozróżnienie występuje u Alexandra Beidera:

1. Pełne formy imienia, stylistycznie neutralne, np. Estera, Debora, Sara, Samson, Jonas, Eljasz, Mordechaj, Efraim, Hadasa;
2. Zdrobnienia, używane w środowisku rodzinnym i wśród bliskich, np. Mania, Hencia, Saraka, Basia, Icek, Abuś, Zysio, Masza, Sylka, Masia, Eta (Beider 2001).

Z czasem coraz więcej osób rejestrujących swoje dzieci podawało skróty i zdrobnienia zamiast pełnych imion. Pod względem etymologicznym jedno imię mogło być zapisywane w przynajmniej trzech formach, np. hebr. יצחק (wymawiany jako „Jicchak”), jid. Icchok oraz polski Icek. Doprowadziło to do sytuacji, w której w oficjalnych dokumentach polskiej Gminy Wyznaniowej w Warszawie potępiono tego typu nazewnictwo: „Gdy inne narody stwarzają zdrobniałe imiona wyłącznie w środowisku życia rodzinnego i jedynie dla *użytku domowego*, zapisując swe dzieci w aktach stanu cywilnego w sposób poprawny, nadając im normalne, niezdrobniałe brzmienie, u nas, Żydów, rodzice wyprowadzili te skażone imiona na ulicę i oddali je do użytku publicznego, a nawet zapisują je w tem właśnie skażonym brzmieniu w aktach stanu cywilnego. Gdy w aktach stanu cywilnego dla wyznań chrześcijańskich nigdy nie znajdujemy imion w brzmieniu np. Janek lub Bolek (zdrobniałe od Jan i Bolesław), u nas jest zjawiskiem powszechnym zapisywanie imion w brzmieniu Icek, Całke i Dyncia – zamiast normalnych imion Icchak, Becalel i Dina” (*Spis imion żydowskich* 1928).

Akty metrykalne wyznania mojżeszowego z 1918, 1930 i 1939 roku zawierają ponad dwieście imion. Dane z 1939 roku dowodzą, iż żydowscy mieszkańcy Lublina nie zastosowali się całkowicie do zaleceń Warszawskiej Gminy Wyznaniowej, nadal nadając swoim potomkom zniekształcone imiona (co potwierdzają chociażby imiona „Icek” i „Szyja”). Co prawda, repertuar antroponimiczny nie zmienił się zbyt w przeciągu dwudziestu lat, niemniej w aktach cywilnych z 1939 roku znajdują się imiona, których na próżno szukać w dokumentach z lat ubiegłych. Mowa tu o takich przykładach, jak imiona: Aliza, Bella, Ilona, Celina, Ruth, Aharon, Markus, Cerlina, Łazar, Izolda, Edward, Paltiel, Aba, Miriam, Maria. Wymienione przykłady nadawania imion niesemickich oraz pełnych imion hebrajskich (jak chociażby Natan zamiast Nusyn lub Nuta) świadczą o postępującej asymilacji części

forced the Jewish Community in Warsaw to officially condemn this kind of naming practices: “When other nations create diminutive names to use only at home and among the closest family members and register their children with correct, full names, we, Jews, brought these tainted names out onto the streets and gave them away for the public to use, even using these tainted forms in official state documents. Christian denominations never do this, for example they do not register Janek or Bolek (diminutive forms of Jan and Bolesław), whereas Jews commonly register names like Icek, Całka or Dyncia instead of their full forms: Icchak, Becalel and Dina” (*Spis imion żydowskich* 1928).

Jewish birth certificates from 1918, 1930 and 1939 contain over 200 names. The data from 1939 show that Lublin Jews did not fully follow their authorities’ regulations, still giving deformed names to their children (for example “Icek” or “Szyja”). Although the anthroponomical repertoire did not change a lot over the 20 years, the documents from 1939 show names that did not appear in older records. For example: Aliza, Bella, Ilona, Celina, Ruth, Aharon, Markus, Cerlina, Łazar, Izolda, Edward, Paltiel, Aba, Miriam, Maria. These instances of non-Semitic

Tab. 2. Porównanie pięciu najpopularniejszych imion męskich i żeńskich z danego roku według rodzaju aktu cywilnego (urodzenia, zawarcia związku małżeńskiego i zgonu).

Table 2. Comparison of five most popular male and female names in a given year according to the official record (of birth, marriage or death).

Rok/ Year	Imiona z akt urodzeń / Birth certificate names	Imiona z akt ślubów / Marriage certificate names	Imiona z akt zgonów / Death certificate names			
1918	Abram (57), Jakób(sic) (41), Mojżesz (37), Chaim (34), Izaak (32)	Sara (55), Chaja (41), Chana (38), Rebeka i/and Fajga (26)	Abram (18), Josef (15), Chaim (14), Hersz (13), Mojżesz i/and Icek (12)	Chaja (29), Estera (19), Chana (18), Sura (17), Fajga (12)	Abram (36), Chaim (31), Szmul (27), Moszek (25), Hersz (23)	Chaja (48), Chana (25), Rywka (22), Fajga (17), Bajla i/and Perla (15)
1930	Abram (42), Chaim (30), Izaak (27), Samuel (26), Jakób (sic) i/and Mojżesz (20)	Sara (49), Chaja (31), Chana (20), Fajga (20), Rachela (20)	Chaim (10), Josef (10), Mojżesz (10), Abram (9), Jankiel (7)	Chana (19), Chaja (12), Estera (12), Sura (12), Rywka (10)	Abram (25), Chaim (15), Josef (13), Jakób (12), Moszek (11)	Chaja (19), Fajga (13), Chana (10), Sura (10), Estera i/and Ruchla (8)
1939	Chaim (17), Abraham (16), Mojżesz (16), Jakób (sic) (13), Josef (12)	Chana (25), Sara (23), Fajga (17), Chaja (16), Estera (15)	Izrael (14), Dawid (8), Jakub, Szyja and Lejb (7), Abram i/and Majer (6)	Chana (15), Sara (15), Bajla (8), Frajga i/and Ruchla (7), Rebeka i/and Sura (6)	Abram (15), Moszek (15), Hersz (14), Icek, Chaim i/ and Jankiel (1), Mendel i/and Szmul (9)	Chaja (26), Sura (22), Chana (17), Estera (15), Fajga (13)

ludności żydowskiej i coraz silniejszych wpływach syjonistycznych. Z pewnością wzbogaca to zakres repertuaru imion (więcej znajduje się imion słowiańskich oraz niezidentyfikowanych) oraz potwierdza fakt większej świadomości językowej (odnotowywano Abrahama, Mojżesza i Mordechaja, a nie Abrama, Moszka i Mordkę). W całym okresie 20-lecia międzywojennego nie występuje ani jeden przykład imienia, które posiada bardzo silne konotacje z religią chrześcijańską, np. Krzysztof, Konstancja, Krystian lub Krystyna, ponieważ ich brzmienie nawiązuje do osoby Chrystusa (łacińska cząstka „Chris”).

W przypadku nazwisk sprawa jest o wiele mniej skomplikowana, ponieważ było one dziedziczone bezpośrednio po rodzicach lub przyjmowane od męża. Wcześniej określano poszczególne osoby poprzez patronimikum, czyli imię ojca (dla przykładu: Mordechaj syn Dawida) lub wykonywany zawód (np. Fiszel szewc). Żydzi nie posiadają bogatej tradycji nadawania nazwisk. Rozpoczyna się ona od przymusu urzędowego z 1787 roku, ustanowionego przez Austrię w okresie zaborów i następnie wprowadzonego do Królestwa Kongresowego (Sygowski 2005). W związku z tym, że to właśnie ten kraj jako pierwszy wprowadził nakaz oraz z uwagi na specyfikę języka jidysz nie powinno dziwić, iż zdecydowana większość nazwisk miała brzmienie niemieckie. Generalnie całą bazę występujących nazwisk, bez względu na formę zapisu

and full Hebrew names (like Nathan instead of Nusyn or Nuta) show progressing assimilation of some Jews and growing Zionist influence. It certainly widens the range of available names (with more Slavic or unidentified names) or confirms increased linguistic awareness (with Abraham, Mojżesz and Mordechaj instead of Abram, Moszek and Mordka). Throughout the whole interwar period there is not a single example of a name with strong Christian connotations like Krzysztof, Konstancja, Krystian or Krystyna, which all are built with the Latin particle “Chris,” as in Christ.

Things get much less complicated with family names, since men inherited theirs directly from parents and women took their husbands’ surnames. Earlier Jewish names followed patronymic rules and individuals were identified by their father (e.g. Mordechaj son of Dawid) or by their profession (e.g. Fiszel the Shoemaker). Jewish tradition of giving family names is relatively young, and began in 1787, when the people now living under Austrian rule (after the first Partition of Poland) were forced by the authorities to have them. Similar obligations were introduced in Congress Poland (Sygowski 2005). Thus it is not a surprise, especially considering the rules of Yiddish, that the majority of Jewish surnames sound German. Generally all the surnames found in the registry books, regardless of their written form and phonetic mutations, can be divided into three types: (1) German and Yiddish surnames, (2) ones derived from Slavic languages, and (3) mixed, those that merge Semitic and non-Semitic elements. Discussing any kind of statistical distribution of names is impossible due to their number and the different ways of spelling the same name (e.g. Goldsztejn and Goldsztajn), which make us wonder whether the individual name is correct or a clerical error.

Other data in the records

The list of professions contains over 50 various jobs performed by both men and women. It is important to point out that the jobs Jewish women performed were very rarely recorded, usually only when a woman died and did not have a husband. In other cases the profession of neither the mother (birth certificates) nor the bride (marriage certificates) was given. This was connected to the Jewish tradition, according to which men were supposed to support their families.

i zniekształcenia fonetyczne, można podzielić na trzy typy: nazwiska niemieckie i jidyszowe, nazwiska wywodzące się z języków słowiańskich oraz mieszane, łączące w sobie człon semicki z niesemickim. Ciężko jest mówić o jakimkolwiek statystycznym rozkładzie nazwisk, ponieważ ich repertuar jest bardzo zróżnicowany, a różnorodny zapis tego samego nazwiska (np. Goldsztejn i Goldsztajn) nie pozwala na jednoznaczne stwierdzenie, czy dana osoba faktycznie się tak nazywała, czy też był to błąd urzędnika.

Tab. 3. Wybrane przykłady nazwisk wywodzących się z różnych języków na podstawie żydowskich aktów urodzenia.

Table 3. Selected examples of surnames derived from other languages, based on Jewish birth records.

Nazwiska niemieckie i jidyszowe / German and Yiddish surnames	Nazwiska słowiańskie / Slavic surnames	Nazwiska mieszane oraz pochodzące z języka hebrajskiego / Mixed surnames and those of Hebrew origins
Blumensztok, Lerner, Chonikman, Goldsztajn, Klajnman, Puterman, Szapiro, Szabmacher, Szttern, Tenenbaum, Rozenberg, Sztarkman	Brodak, Cynamon, Cepeliński, Osińska, Cytryn, Kamionka, Migdalek, Stodolnicki, Suchowolski, Wiśnia, Kozłowski, Zając, Chmiel	Nisenbaum, Rozenkwiat, Walter, Kadyszewicz, Kohen, Katz, Fiszel, Uhr, Sojfer

Inne dane zawarte w żydowskich aktach metrykalnych

Lista wykonywanych zawodów obejmuje ponad 50 różnorodnych profesji, którymi zajmowali się zarówno mężczyźni, jak i kobiety. Warto podkreślić, iż w przypadku Żydówek bardzo rzadko wskazywano rodzaj wykonywanej pracy. Najczęściej zdarzało się to w kwestii zgonu, jeśli dana kobieta nie była zamężna. W pozostałych sytuacjach nie podawano ani zawodu matki (akty urodzenia), ani przyszłej panny młodej (akty ślubu). Wiązało się to z żydowską tradycją, w myśl której to na barkach mężczyzny spoczywała odpowiedzialność finansowa za rodzinę.

Lublin Jews usually worked in commerce and services. However, the volume from 1930 shows examples of other professions like insurance agent, bank director, dental technician, builder, civil servant, officer cadet in Polish Army, mechanical engineer and lithographer; in 1939 even more new professions appear, like professor at a religious college, radio engineer, lawyer, poster distributor, temple controller, tyre fitter and factory director. The builder profession became significantly more popular at the time. Naturally, there was a large group of people declaring unemployment: in 1918 – 107 persons (12%), in 1930 – 81 (13%), and in 1939 – 67 (10%). Looking at addresses, we notice lack of significant changes occurring throughout the discussed period. Jews continued to live in the area typical for them (traditional Jewish quarter), on Lubartowska and Szeroka Streets and in the Old Town.

Żydzi lubelscy trudnili się głównie handlem i usługami. W 1930 roku pojawiły się pojedyncze zawody, takie jak agent towarzystwa ubezpieczeniowego, dyrektor banku, technik dentystyczny, technik budowlany, urzędnik państwowy, podchorąży Wojska Polskiego, inżynier mechanik i litograf, zaś w 1939 roku doszli przedstawiciele takich profesji, jak profesor wyższej szkoły religijnej, radiotechnik, magister praw, rozklejacz afiszów, kontroler bożnic,

Tab. 4. Wykaz 10 najpopularniejszych męskich zawodów w 1918, 1930 i 1939 roku wedle księgi aktów urodzenia wyznania mojżeszowego.

Table 4. 10 most popular male professions in 1918, 1930 and 1939 based on Jewish registry office records.

Rok / Year	Deklarowany zawód / Declared profession
1918	handlarz (442), kupiec (89), szewc (83), krawiec (79), wyrobnik (67), sklepikarz (34), stolarz (29), subjekt (25), furman (23), tragarz (21) peddler (442), merchant (89), shoemaker (83), tailor (79), dogsbody (67), shopkeeper (34), carpenter (29), clerk (25), cart driver (23), porter (21)
1930	handlowiec (204), krawiec (127), szewc (83), robotnik (44), subjekt (42), stolarz (36), wyrobnik (30), tragarz (28), piekarz (26), woźnica (26) merchant (204), tailor (127), shoemaker (83), builder (44), clerk (42), carpenter (36), dogsbody (30), porter (28), baker (26), cart driver (26)
1939	handlowiec (101), szewc (72), krawiec (72), kupiec (40), robotnik (39), subiekt (34), stolarz (17), kamasznik (15), piekarz (13), woźnica (12) peddler (101), shoemaker (72), tailor (72), merchant (40), builder (39), clerk (34), carpenter (17), kamasznik (a craftsman skilled in making shoe uppers) (15), baker (13), cart driver (12)

Tab. 5. Wykaz 10 najpopularniejszych miejsc zamieszkania w 1918, 1930 i 1939 roku wedle księgi aktów urodzenia wyznania mojżeszowego.

Table 5. 10 most popular residential addresses in 1918, 1930 and 1939 according to Jewish registry office records.

Rok / Year	Miejsce zamieszkania / Address
1918	Lubartowska (243), Ruska (94), Szeroka (65), Grodzka (58), Kowalska (58), Krawiecka (55), Wieniawa (47), Foksal (42), Kalinowszczyzna (35), Nadstawna (30)
1930	Lubartowska (213), Szeroka (76), Krawiecka (55), Ruska (54), Grodzka (33), Kalinowszczyzna (28), Nadstawna (23), Kowalska (22), Zamojska (22), 1 Maja (19)
1939	Lubartowska (91), Ruska (40), Krawiecka (33), Grodzka (30), Kowalska (24), Szeroka (24), Nadstawna (19), 1 Maja (17), Króla Leszczyńskiego (17), Cyrylicza (16)

wulkanizator oraz kierownik fabryki. W tym czasie zanotowano znaczny wzrost popularności zawodu robotnika. Oczywiście istniała spora grupa osób, która nie zadeklarowała żadnego zawodu: w 1918 roku było to 107 osób (12%), w 1930 roku – 81 (13%), zaś w 1939 roku – 67 (10%). W przypadku miejsca zamieszkania nie ma żadnych znaczących zmian, jakie można zaobserwować na przestrzeni badanego okresu. Żydzi nadal zamieszkiwali typowy dla nich obszar miasta (tradycyjna dzielnica żydowska), z dwiema największymi ulicami: Lubartowską i Szeroką, a także teren Starego Miasta.

W 1918 roku blisko jedna czwarta par przed wstąpieniem w związek małżeński zdecydowała się na zawarcie intercyzy, zaś w 1930 roku – już ponad połowa. Wszystkie miały miejsce

Tab. 6. Informacje na temat stanu cywilno-prawnego wedle aktów urodzenia oraz aktów ślubu lubelskich Żydów.

Table 6. Information about marital status of Lublin Jews according to birth and wedding certificates.

Rok / Year	Liczba nieślubnych dzieci / Number of illegitimate children	Liczba zawartych intercyz / Number of signed prenuptial agreements	Liczba rozwodów / Number of divorces	Liczba powtórnych małżeństw / Number of people married for the second time
1918	235 (18%)	65 (24%)	8 (3%)	24 (10%)
1930	326 (32%)	122 (53%)	0	15 (5%)
1939	322 (48%)	61 (31%)	0	3 (1%)

In 1918 almost 25% of couples signed prenuptial agreements before weddings, in 1930 it was 50%. All were signed in the presence of a notary public, whose addresses were included in the documents. Contrary to appearances, one's profession or wealth did not matter; a cart driver was as likely to sign such an agreement as a shop owner. Unfortunately, we do not have any information about grooms' wealth or brides' dowries.

The information about the increasing number of children born out of wedlock surprises: in 1918 it was only 18%, in 1939 almost 50%. However, Jewish conservatism is noticeable when we look at the divorce rate: only 8 couples who got married in 1918 decided to proceed with a divorce. In the following years there was not a single case of disbanding a marriage. Similar conservatism shows when we consider the rate of widows or widowers re-marrying – with each year the number of such events decreased (in 1918 – 10% of all marriages, in 1939 – only 1%).

Jewish tradition allows changing one's name only in a few cases, for example due to illness, when "the Jew becomes seriously ill will the name be changed or added to, in the belief that the new name and therefore the person possessing this new name will be free of the evil decree afflicting the old name and its owner." (Unterman 2002: 126) However, the tragedies of the Second World War forced some of the surviving Jews to change their personal details. We

przed zarejestrowanymi rejentami lubelskimi, których adresy podawano podczas składania danych. Wbrew pozorom ani wykonywany zawód, ani status materialny nie miały wpływu na sporządzenie tego typu dokumentu, zarówno woźnica, jak i właściciel sklepu decydowali się na takie zabezpieczenie finansowe. Niestety, akty cywilne nie odnotowują żadnych informacji na temat posiadanego majątku lub wnoszonego posagu.

Zaskakujący jest fakt, że wraz z kolejnymi latami rosła liczba dzieci urodzonych poza związkiem małżeńskim: w 1918 roku było to zaledwie 18%, zaś w 1939 prawie co drugie dziecko było nieślubne. Żydowski konserwatyzm jest zauważalny dopiero w przypadku liczby rozwodów: zaledwie 8 par, które w 1918 roku wzięły ślub, zdecydowały się na rozwód. W kolejnych latach nie odnotowano żadnego przypadku rozwiązania związku małżeńskiego. Podobna zachowawczość dotyczyła także powtórnie zawieranych ślubów przez wdowca lub wdowę – z każdym rokiem spadała liczba powtórnych małżeństw (w 1918 roku stanowiły 10% wszystkich związków, zaś w 1939 roku zaledwie 1%).

W kulturze żydowskiej zmianę imienia dopuszcza się w jedynie w kilku przypadkach, np. podczas choroby, wówczas „można zmienić imię albo dodać mu drugie w przekonaniu, że to nowe imię i nosząca je osoba będą wolne od złych zrządzeń losu” (Unterman 2002: 138-139). Niemniej tragiczne wydarzenia drugiej wojny światowej spowodowały, iż część ocalałych z niej Żydów postanowiła zmienić swoje dane personalne. Nie można być pewnym motywacji, jakimi kierowały się dane osoby, niemniej z dużą dozą prawdopodobieństwa można stwierdzić, iż zmiana imienia bądź nazwiska (lub obu członów identyfikacyjnych) wynikała z chęci ukrycia swego żydowskiego pochodzenia. Wśród osób urodzonych w 1918 roku odnotowano 10 zmian danych osobowych, w 1930 roku – 5, zaś w 1939 roku – zaledwie 3. Wszystkie dotyczyły zmiany imion żydowskich (a tylko częściowo nazwisk) na te, które nie ewokują przynależności narodowej, np. Szyja Westler (U/203/1918) w 1968 roku dokonał zmiany personaliów na Stanisława Krzyżak, a Leja Czarna Waksman (U/1194/1989) tuż po wojnie w 1947 roku oficjalnie stała się Teresą Zarembą.

Zebrane i przedstawione w artykule wyniki badań odnoszą się do kilku ważnych zagadnień dotyczących przedwojennej żydowskiej społeczności miasta Lublina: opisu kwestii antroponimicznych (nadawania imienia oraz dziedziczenia nazwiska), praktykowanych zawodów oraz kwestii prawnych poruszanych podczas zawierania małżeństw. Dane pochodzące z lubelskich akt metrykalnych z okresu 20-lecia międzywojennego do tej pory nie doczekały się należytego opracowania.

do not know what exactly motivated such people, but we might suspect that changing one's name or surname (or both) was an attempt to hide their Jewish origins. Among those born in 1918, 10 people changed their personal details, in 1930 – 5 and in 1939 – only 3. All of them changed Jewish names (and partially surnames) to ones without obvious Jewish connotations, e.g. Szyja Westler (U/203/1918) in 1968 changed her name into Stanisława Krzyżak, and Leja Czarna Waksman (U/1194/1989) in 1947 became Teresa Zaremba.

This article collected and presented the results of the studies regarding pre-war Jews who lived in Lublin: anthroponomy (name giving and inheriting), their professions and legal issues connected with marriages. The interwar period data found in Lublin's registry office records still require complete, thorough studies.

Przeł./transl. Jan Sielicki

PATRYCJA WOŁYŃCZUK

ur. w 1988 roku w Lublinie, magister filologii polskiej ze specjalizacją redaktorsko-medialną oraz dodatkową specjalizacją judaistyczną. Obecnie doktorantka w Zakładzie Kultury i Historii Żydów Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie. Pracuje nad projektem badawczym „Żydowska społeczność w Lublinie na podstawie akt metrykalnych Urzędu Stanu Cywilnego i innych dokumentów państwowych z lat 1918-1942. Ujęcie statystyczno-demograficzne”. Obszar zainteresowań naukowych kształtuje się w kręgu onomastyki żydowskiej (z naciskiem na zagadnienia antroponimiczne), dziejów lubelskich Żydów w I połowie XX wieku oraz literatury jidysz.

PATRYCJA WOŁYŃCZUK

born in 1988 in Lublin, MA in Polish Studies, specializing in editing and the media, with an additional Judaistic specialization. Currently doing her Ph.D. studies in the Department of Jewish Culture and History at Maria Curie-Skłodowska University in Lublin. She is working on the research project “Jewish community in Lublin according to the registry books at the Registry Office and other official documents between 1918 and 1942. A statistical-demographic approach.” Her academic interests include Jewish onomastics (focusing on anthroponymic issues), the history of Lublin Jews in the first half of the 20th century, and Yiddish literature.

MATERIAŁY ŹRÓDŁOWE / SOURCE MATERIALS:

- Akty ślubów wyznania mojżeszowego miasta Lublin* [Jewish birth certificates of the City of Lublin], duplikaty z 1918, 1930 i 1939 roku przechowywane w archiwum Urzędu Stanu Cywilnego w Lublinie / copies from 1918, 1930, 1939 stored in the archives of Lublin Registry Office.
- Akty urodzenia wyznania mojżeszowego miasta Lublin* [Jewish birth certificates of the City of Lublin], duplikaty z 1918, 1930 i 1939 roku przechowywane w archiwum Urzędu Stanu Cywilnego w Lublinie / copies from 1918, 1930, 1939 stored in the archives of Lublin Registry Office.
- Akty zejścia wyznania mojżeszowego miasta Lublin* [Jewish birth certificates of the City of Lublin], duplikaty z 1918, 1930 i 1939 roku przechowywane w archiwum Urzędu Stanu Cywilnego w Lublinie / copies from 1918, 1930, 1939 stored in the archives of Lublin Registry Office.
- Pierwszy powszechny spis Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 30 września 1921 roku: Mieszkania. Ludność. Stosunki Zawodowe: Województwo Lubelskie* [First general census from 30/09/1921: Addresses. Population. Professions: The Lublin district]: http://mbc.cyfrowemazowsze.pl/dlibra/docmetadata?id=14518&from=&dirids=1&ver_id=&lp=27&QI=4C2AA14DD246316450D34E30B806009B-5 (ostatni dostęp/last access 30.05. 2015).
- Spis imion żydowskich* [List of Jewish Names], 1928, Warszawa, Repozytorium Cyfrowe Instytutów Naukowych: <http://rcin.org.pl/dlibra/doccontent?id=23231&from=FBC> (ostatni dostęp/last access 30.05 2015).

BIBLIOGRAFIA / BIBLIOGRAPHY:

- Mosze Altbauer, 2002, *O języku dokumentów żydowskich związanych z samorządem żydowskim w Polsce*, [w/in:] *Wzajemne wpływy polsko-żydowskie w dziedzinie językowej*, red./ed. M. Brzezina, Kraków: Polska Akademia Umiejętności.
- Alexander Beider, 2001, *A Dictionary of Ashkenazic Given Names. Their Origins, Structure, Pronunciation and Migrations*, New Jersey: Avotaynu.
- Alicja Czajkowska, Elżbieta Pachniewska, 2001, *Prawo o aktach stanu cywilnego. Komentarz. Orzecznictwo. Wzory dokumentów i pism*, wyd. 5/5th ed., stan prawny na 15 września 2011 roku, Warszawa: Lexis Nexis.
- Izydora Dąmbaska, 1949, *Z filozofii imion własnych*, „Kwartalnik filozoficzny”, t./vol. 18, nr/no. 3, Kraków: Polska Akademia Umiejętności, ss./pp. 241-263.
- Izabela Gładysz, 1995, *Gmina Wyznaniowa Żydowska w Lublinie w latach 1918-1939* [w/in:] *Żydzi w Lublinie. Materiały do dziejów społeczności żydowskiej Lublina*, red./ed. T. Radzik, Lublin: Wydawnictwo Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej.
- Artur Korobowicz, Wojciech Witkowski, 2009, *Historia ustroju i prawa polskiego (1772-1918)*, Warszawa: Wolters Kluwer SA.
- Imiona przez Żydów polskich używane*, 2002, red./ed. L. Kośka, Kraków: Austeria.
- Zofia Kaleta, 1998, *Nazwiśko w kulturze Słowian*, „Język Polski”, t./vol. 78, nr/no. 1-2, Kraków: Organ Towarzystwa Miłośników Języka Polskiego, ss./pp. 29-38.
- Ninel Kameraz-Kos, 1997, *Święta i obyczaje żydowskie*, Warszawa: Cyklady.
- Tadeusz Radzik, 2000, *W latach dwudziestolecia międzywojennego*, [w/in:] *Lublin. Dzieje miasta. Tom II. XIX i XX wiek*, red./eds. T. Radzik, W. Śladowski, G. Wójcikowski, W. Wójcikowski, Lublin: Multico.
- Paweł Sygowski, 2005, *Żydzi w Biłgoraju w XIX wieku w świetle materiałów archiwalnych (1810-1875)*, [w/in:] *Biłgoraj czyli raj. Rodzina Singerów i świat, którego już nie ma*, red./eds. M. Adamczyk-Garbowska, B. Wróblewski, Lublin: UMCS.
- Alan Unterman, 2002, *Żydzi. Wiara i życie*, Warszawa: Wiedza i Książka.
- Jan Paweł Woronczak, 2004, *Żydzi w aktach stanu cywilnego parafii Przedbórz (1810-1825)* [w/in:] *Od starożytności do współczesności. Język-literatura-kultura. Księga poświęcona pamięci profesora Jerzego Woronczaka*, red./ed. I. Kamińska-Szamaj, Wrocław: WUW.